

שמעון גבעתי אבידן
בבט חודר וכמה מלים קטועות.

מקופחי החיים, שגרמו בקושי בית הספר עמ' מי. לא חסרו בה מוכרי אסקימו ושרוכי נעליים.

שנים אלה — המפקד והטוראי — יצרו את השם "גבעתי". שנים אלה עמרו בנגבה, בניגוד לכל חוקי הלחימה. שנים אלה הסו תערו בכידון שלוף אל ראשי הגבעות חזר לייקאת. שנים אלה נזרקו, מוכים וזבי דם מן הגבעה 69, עטורת שלושת מגדליהמים, הסתובבו שוב, הפנו את פניהם השסועות אל האויב המנצח ונעצו את צפרוניהם בבט רן החי.

באמצע הדרך, בין המפקד והטוראי, עמד אבא קובנר, חבוש קובעי פלדה גדול מדי לראשו, וחביב במידה שווה על שניהם, כשהוא יוצק לתוך שורות של עופרת את רוח שני הים. כי שניהם היו לוחמים כבדילשון. **ירושלם לירושלם**. כשפשט אבא קובנר את מדיו, שלא קושטו מעולם בציוני דרגות, ציפו אלפי משורחרי החטיבה בכליון עיניים לספר שיצא מתחת לידיו. איש לא הטיל ספק בכך שספר כזה יופיע.

אולם אבא קובנר, שחזר והיה לכורם בעין החורש, התעטף בשתיקה. רק מעטים ידעו כי רוחו הרה את הספר — ספר שיהיה יאה לחטיבה. החודש, 52 חודש אחרי שאחרון לוחמי גבעתי ירד מן המשלטים בחזית הדרום, הופיע הספר: פנים אל פנים. מן הרגע הראשון היה ברור שהוא מעמיד בצל, כמעט עד אין השוואה, כל ספר אחד שנכתב עד כה על מלחמת הש"ח.

פנים אל פנים הוא ספרות, ואין הוא נקרא באותה קלות כמו רפורטגיה קרבית. לשונו הוא לשון המשורר. אולם אין הוא יצירה ספרותית לשמה. זהו ספר לוחם — פעור לתהקרב האחרונה של חטיבת גבעתי הליחמת. המשלטים עליו נטשו קרב זה: הלקח ההיסטורי של החטיבה, ירושתו לירושלם.

המשפחה היא המנצחת. אין לספר זה גבור אחד. מצטיירת בו בצורה נהדרת

הניר, ואמר לי שעלי לבנות מזה יחידה קרבית. אני חושב שחינוכו של האדם היא העיקר. אני חושב שאתה יכול לעזור לי ב זאת.

קשה היה לתאר שני טיפוסים שונים יותר משמעון אבידן ואבא קובנר, שצמחו מאו יחד במידה כזאת, שאבא יכול היה לנסח כמעט לבדו את המחשבות שכירסמו בלבו של מפקדו השתקן.

שמעון אבידן הוא גרמני, כורה פחם בנעוריו, קומוניסט מובהק שאיגרגן מחתרת לוחית מת והפך ציוני כמעט במקרה, אחרי שהתאכזב מפשיטת-רגלם של הקומוניסטים בי גרמניה עם עלות היטלר לשלטון. כבדלשון ומסוגר בתוך עצמו, היה רגיל לשכנע בכמה מלים קטועות שאמרו בקול נמוך, במבט חודר אך אנושי מתוך עיניו האפורות-יחזר לוח, בחיור קטן שהודגש עוד יותר את רצינותו והעילאית כמעט.

דרך תעלות ביוב. אבא קובנר היה טיפוס הפוך — משורר מטבעו, מהיר תנועה, אוהב את המשפט הציורי, המלהי. הוא היה צעיר כמעט 10 שנים משמעון אבידן. גם הרקע האישי שלו היה שונה בתכלית. הוא למד בבית-הספר לאמנות פלאסטית בירולנה, התכוונן להיות צייר או פסל, כשפרצה מלחמת העולם ועירו נפלה לידי הנאצים. יחד עם צעירים אחרים, הקים אבא את ארץ גן הפרטיזנים בתוך הגטו. הכיתה: לצאת למרד מזוין בתוך הגטו, שעה שהגרמנים יגשו לחסלו. אולם הגרמנים היו פקחים יר תר — הם הודיעו ליהודים שעליהם לעבור למחנה עבודה מחוץ לעיר. בני הגטו, שהאמינו כי עוד נשקפת תקווה לחייהם, נטשו את הגטו מרצונם הטוב, ללא קרב.

על הפרטיזנים היה להחליט מהר. קובנר, שהיה מפקד הארגון, פקד ללאת מן הגטו אל היערות. הבריחה בוצעה דרך תעלות הירושלם, כשהאנשים וחולמים כמה קילור מטרם על ארבע בתוך הצואה. בהגיעם ליער, דחה אחרי הליכת יום מזויינת של 60 ק"מ בשטח הפתוח, הקימו חטיבה בפיקודו של אבא, לשם פעולה בשטח המאוכלס ליטאים ופולנים, שונאי היהודים.

המציאות הכריחה את החטיבה להתפזר לגדודים, תחת פיקוד המטה הסובייטי. אבא התמנה כמפקד הגדוד הראשון, שמנה כ-500 לוחמים.

פוליטרוק. עם בואו ארצה פגש את שמי עון אבידן בהרצאה לפני מפקדי ההגנה. שמעון היה אז מפקד המחלקה הגרמנית של הפלמ"ח, ואבא שיתף אותו פעולה במבצע מסוים, שפרטיו לוטים בערפל סמיך עד היום הזה.

כשקרא לו שמעון שנית, קיווה אבא שנוי עד לו תפקיד לוחם, כמפקד גדוד. כשהדבר לא ניתן לו, ביקש להתחמק לפחות אל מחלקת תכנון המיבצעים. אולם הוא נפל קרב בן לשיכנוע הרגיל של אבידן: כמה מלים קטועות על כך שהמלחמה אינה משחק ילדים, ושכל אדם חייב לשבת בתפקיד שבו הוא יכול להביא את התועלת הרבה ביותר. אבא קובנר נכנע, הפך פוליטרוק.*

היה זה תפקיד בלתי מוגדר. הפיקוד לא שש לתת לאיש השומר הצעיר מעמד רשמי במערכת ההסברה, ומשך כמה שבועות התרוצץ בין המטש והחטיבה. באמצע הוטש לזרחה לגילוי אנדרטת מורדי הגיטאות. רק עם הפלישה המצרית נכנס לתפקידו הקבוע. נאומו הלילי ערב ההתקפה על אישדוד, היה אחת מפעולותיו הראשונות.

המפקד והטוראי. החטיבה, שלא אהבה נואמים, ושבה התואר "קצין תרבות" היה עלבון גרוע מלבן כלבים, קיבלה את הפוליטרוק קטן-הקומה וציר-פנים בזהירות פתוחות. כעבור שבועות מעטים שוב אי אפשר היה לתאר את החטיבה בלעדי.

היתה זאת חבורה מיוחדת במינה. בקצה האחד עמד המפקד, מעין אבא ומורה, אנושי, דוגמה אישית כה בולטת בכל תנועה ובכל מילה, עד שכל אחד מן האלפים היה מוכן לבלום כל יצר רע כדי להידמות אליו. אישיותו המופלאה חדרה בצורה מסתורית מבעד לדרגות, הגיעה עד לליבו של הטוראי האחרון.

טוראי אחרון זה היווה את הקצה השני. הוא לא היה איש פלמ"ח שחונך משך שנים לקראת תפקידו, תוך צמידות לרוחה המאלפת של ההתישבות העובדת ותנועת הגוער. איש גבעתי היה בן נוער הזוב התלאביבי, צבר פשוט ממושבות הדרום, צעיר משכונת פלורנטין ושכונת-התקווה, יליד שכונת הפנים בחולון. היה זה ערבי-רב של נוער, עם נציגות חזקה מאד של בני עדות המזרח,

דמותו של שמעון אבידן, הוא "שאלו גבעות" בספר. אולם אחד הלוקחים של הספר הוא שלא המפקד מנצח במלחמות — המשפחה הגדולה כולה, אשר המפקד מעצב את דמויות, משפחה זו מסתמלת בספר בעשרות דמויות, שאחדות מהן דמויות מדוייקות, אשר איש החטיבה יזהה אותן. בקלות (כמו דוד שאלתיאל, חיים לסקוב, וכמה ממפקדי הפלוגות) ואחדות מהן ממוזגות בתוך כמה טיפוסים שונים.

מבחינה מסויימת זהו ספר היסטוריה. הוא מדבר בפרטי פרטים על פעולות אמיתיות, בצורה שרק איש שראה את התרחשות המאורעות במטה החטיבה יכול היה להכירם. אולם אין זו רפורטגיה, מן הסוג הנכתב שעתים אחרי הפעולה, כמו ספר אחר של איש גבעתי**. זהו ספר המתמיר, ומצליח, לגבש את הלקח החי, הנושם, של המאורעות, לא בצורה של נאומים חיכוכים, אלא על ידי הארת המאורעות באור החודר אל לבו של הקורא, גורמת לכך שהוא עצמו מסיק את המסקנה הנכונה.

מכונית בבוקר. איתי, מפקד הפלוגה, הי דומה קצת לגיבור החטיבה אריה קוצרי*, נשלה עם פלוגה מתפרעת לתפוס את דיר מוחייסין, כפר בדרך ללטרון. הפלוגה הפכה אספסוף, עקב יחסו המחפיר של מפקד הדרגה גל בטיטה הבריטית של "שבירת חיילים". בדרך נתקעת המכונית בבוקר. כל רגע חשוב, כי האנשים הנמצאים בדיר-מוחייסין כבר נטשו את עמדותיהם, אולם אנשי התגבורת מרסבים לעבוד כדי להוציא את המכונית.

איתי אינו צועק, אינו מאיים, אינו שולף אקדה. הוא ניגש בעצמו, נוטל טוריה, מתחיל לעבוד. האנשים, מבווישים, ניגשים לעזרה בודה כזה אחר זה. הדבר משתלם לו לאיתי: כעבור כמה שעות מציל ראש המתפרעים את חייו בקרב. איש גבעתי לא ברח.

איתי אינו נואם על תאוריה צבאית. אין הוא מנסה להוכיח כי השיטה הבריטית של שבירת החייל, שנמצאו לה מהלכים בארץ, היא אווילית והרסנית. הוא מוכיח בדוגמה לטנה איך כובש מפקד אמיתי, שאינו יצור שבלוני של קורס אלמוני, את לב פקודיו, שאינם ברגים אלא בני-אדם, מוסר-ההשכל הוא ברור.

התפתחות החופשית של אישיות החייל במסגרת המשפחה הלוחמת היתה סיסמתו

יום החטיבה 1948 — אבא קובנר וזכי גיי.
חייל שבור הוא חייל רע.

מסיבת רעים — אבא קובנר בין החבריה
המלחמה אינה נלמדת בקורסים

* בסדות פלשת 1948, המתאר את אותם המאורעות.

** מפקד-פלוגה תל-אביבי שנודע בגלל אומץ-ליבו בקרב, נפל בפעולה נועזת בבית עפא.

* שהוא כיום בן 43.

* ברזית, קיצור התואר "קומיסר פוליטי". בהגנה נקרא בשם זה אדם שעסק במו"ד גאל החיילים.